

Sławomir Marchel

ORCID: 0000-0002-7809-1956
Uniwersytet Opolski

Wstęp

Drodzy Czytelnicy,
kolejny tom „Rocznika Filozoficznego Ignatianum” zawiera w części tematycznej artykuły przygotowane z okazji obchodów jubileuszu 70-lecia Archiwum Państwowego w Opolu, jednej z 33 tego typu instytucji wchodzących w skład sieci polskich archiwów państwowych. Rocznice, których świętowanie rozpoczęło się w 2019 roku w stulecie ogłoszenia *Dekretu o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwaliami* przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego, są okazją do ponownego spojrzenia na zgromadzone w magazynach bezcenne źródła historyczne. Jubileusz opolskiego archiwum obchodzony w 2023 roku zainspirował badaczy do wdrożenia w życie idei powrotu to źródeł, stąd przedstawione teksty opierają się na analizie archiwaliów i mieszczą się przede wszystkim w szeroko pojmowanym dyskursie o dziejach Śląska.

W niezwykle świat znaczeń zabiera nas Mirosław Lenart. Autor przeprowadza dogłębną analizę wybranych motywów dekoracyjnych, które odnaleźć możemy na kartach, najcenniejszego zabytku przechowywanego w opolskim archiwum – tzw. księgi głubczyckiej, odzyskanej przez Polskę u progu trzeciego tysiąclecia, przez dekady uznawanej za zaginioną. Jest to pierwsze tak kompleksowe ujęcie tego zagadnienia, ukazujące zwłaszcza głęboką symbolikę przedstawień „dzikiego męża” niedocenianą dotychczas przez badaczy.

Kolejny z tekstów przenosi nas w świat siedemnastowiecznych zmagień religijnych na Śląsku. Maria Leśniowska przywołuje w nim bowiem

dokument zwalczający protestantyzm, wystawiony przez Jerzego III hrabiego von Oppersdorfa. Był on przedstawicielem rodu, który na Śląsku mieszkał przez kilka wieków, w XVI stuleciu przyjmując za swą siedzibę miasto Głogówek. Warto dodać, że właśnie w głogóweckim zamku znalazł schronienie król Jan Kazimierz Waza, zmuszony do opuszczenia Rzeczypospolitej w trakcie najazdu szwedzkiego w 1655 roku. Nie był to jedyny przykład związków Oppersdorfów z Polakami, których fundament opierał się na głębokim przywiązaniu do religii katolickiej i Kościoła.

O jedynym zachowanym rękopiśmiennym zbiorze scenariuszy dramatów wystawianych w kolegium jezuickim w Nysie opowiada w swym artykule Sławomir Marchel. Przypominając w skrócie dzieje tej znakomitej placówki edukacyjnej funkcjonującej na Śląsku w wieku XVII i XVIII, wraz z działającym w jej ramach teatrem, autor poddaje analizie zawartość tomu.

Tomasz Ciesielski przypomina słabo dotychczas rozpoznany epizod pobytu w Opolu Fryderyka Augusta II Wettyna, elektora saskiego. Władca odbywający podróż na koronację, w trakcie której jako nowy król Rzeczypospolitej Obojga Narodów przyjął imię Augusta III, spędził w tym śląskim mieście prawie trzy tygodnie. Autor, opierając się na szerokiej kwerendzie archiwalnej, opisuje nie tylko same okoliczności związane z przebywaniem dworu króla-elekta w Opolu. Wskazuje również na istotne fakty, które złożyły się na tło polityczno-militarne ostatniego bezkrólewia w państwie polsko-litewskim.

W artykule autorstwa Barbary Sypko poznajemy treść niewykorzystywanych dotychczas szerzej w literaturze przedmiotu *Statutów dotyczących przyjęcia chorych do Szpitala św. Wojciecha w Opolu*. Ten dziewiętnastowieczny dokument, związany z działalnością opiekuńczą siostr franciszkanek, przypomina nam o roli, jaką w dziejach rozwoju medycyny i opieki nad chorymi odegrały zakony żeńskie.

Wieloarkuszowa mapa topograficzna z 1883 roku dla Przemysława Jagiełły stanowi punkt wyjścia do refleksji historycznej nad procesem ustalania granicy między II Rzeczypospolitą a Republiką Weimarską w latach 1921–1922. Ten bowiem materiał kartograficzny był wykorzystany przez delegację niemiecką w trakcie sporu ze stroną polską, rozstrzygniętego ostatecznie przez komisarzy międzynarodowych.

Pocztówka z 1899 roku przekazana do archiwum państwowego przez jednego z kolekcjonerów, przedstawiająca fragment nieistniejącego już ogrodu zamkowego, staje się dla Roksany Rał-Niemeczek podstawą dla rozważań o kulturowym znaczeniu ogrodu. Poszukiwanie piękna i harmonii, które od tysięcy lat znajduje odzwierciedlenie

w konstruowaniu ogrodów, jest elementem dziedzictwa europejskiej wspólnoty cywilizacyjnej.

W podobny sposób afisz wydrukowany w 1902 roku z okazji obchodów jubileuszu 50-lecia istnienia Teatru Miejskiego w Nysie, odnaleziony w magazynach archiwalnych, jest dla Małgorzaty Blach-Margos kanwą opowieści o znaczeniu tej instytucji w historii miasta, które przez kilka wieków należało do najważniejszych ośrodków kulturalnych na Śląsku.

Justyna Sowińska w swym artykule poddaje wnikliwej analizie zawartość zasobu Archiwum Państwowego w Opolu, wytworzonego w okresie powojennym, pod kątem przydatności odnalezionych dokumentów dla badań nad losami Żydów w latach 1945–1950. Egzemplifikacją zbioru, który wymaga jeszcze głębszej kwerendy tematycznej, są w ujęciu autorki wybrane archiwalia z powiatu brzeskiego.

Dzieje Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich i jego rolę w kształtowaniu życia społeczności akademickiej poznajemy dzięki lekturze tekstu Adrian Dawid. Korzystając z rezultatów analizy materiału źródłowego, zgromadzonego przede wszystkim w opolskim archiwum, autorka ukazuje rzeczywisty i propagandowy wymiar działalności towarzystwa, które ugruntowywać miało w świadomości studentów nie tylko przekonanie o nierozzerwalnych związkach piastowskiego Śląska z Polską ale również o słuszności drogi obranej przez PZPR. Oddając w ręce Czytelników niniejszy zbiór tekstów, głęboko wierzymy, że w XXI stuleciu nie trzeba już nikomu uzmysławiać kulturowego znaczenia archiwów przechowujących zasób historyczny. Mamy nadzieję, że budując narrację o przeszłości na solidnych fundamentach, którymi są materiały archiwalne, wspólnie stworzymy przyszłość opartą na nieustannym dążeniu do prawdy.

Redakcja również umieściła w części *Varia* teksty, które nie dotyczą tematu przewodniego, ale są związane z dyscyplinami wiodącymi w czasopiśmie: filozofią, naukami o kulturze i religii, literaturoznawstwem oraz historią.

Miłej i pożytecznej lektury.
Sławomir Marchel

